

Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o „Ulozi održivog rasta i uključivanju civilnog društva u samostalne investicijske sporazume EU-a s trećim zemljama”

(2015/C 268/04)

Izvjestitelj: g. Jonathan PEEL

Na plenarnom zasjedanju održanom 10. srpnja 2014., sukladno pravilu 29. stavku 2. Poslovnika, Europski gospodarski i socijalni odbor odlučio je izraditi samoinicijativno mišljenje o

„Ulozi održivog rasta i uključivanju civilnog društva u samostalne investicijske sporazume EU-a s trećim zemljama.”

Stručna skupina za vanjske odnose, zadužena za pripremu rada Odbora o toj temi, Mišljenje je usvojila 24. veljače 2015.

Europski gospodarski i socijalni odbor Mišljenje je usvojio na svom 506. plenarnom zasjedanju održanom 18. i 19. ožujka 2015. (sjednica od 19. ožujka 2015.), sa 165 glasova za, 1 protiv i 8 suzdržanih.

1. Zaključci i preporuke

1.1. Posljednjih je godina EU uspješno zaključio niz sporazuma o slobodnoj trgovini, od kojih svaki sadrži posebno poglavlje o održivom razvoju, kao i zajednički mehanizam civilnog društva namijenjen praćenju provedbe. U slučaju oba mehanizma Odbor ima ključnu ulogu. EU također pokreće dva odvojena niza pregovora za samostalne investicijske sporazume, a moguće je da će ih biti i više. Odbor smatra da je od ključne važnosti da ti sporazumi sadrže i poglavlje o održivom razvoju s odgovarajućim mehanizmom koji bi omogućio uključivanje civilnog društva.

1.2. Razlozi zbog kojih će se pregovarati o zasebnim samostalnim investicijskim sporazumima, a ne o sveobuhvatnim sporazumima o slobodnoj trgovini, razlikuju se ovisno o okolnostima, no ti će sporazumi nužno biti ograničenog opsega. Zadržat će se obaveza uključivanja zasebnog poglavlja o održivom razvoju, ali će formalno uključivanje civilnog društva iziskivati veće napore. U sklopu sporazuma o slobodnoj trgovini, poput sporazuma s Korejom, uspostavljeni su brojni zajednički odbori, no u sklopu investicijskih sporazuma bit će ih vrlo malo.

1.2.1. Stoga će biti potrebna veća domišljatost kako bi se osigurao izravan doprinos civilnog društva. To bi se trebalo postići korištenjem postojećih mehanizama za dijalog, poput onog koji pruža Okrugli stol EU – Kina, ili poticanjem međusektorskog dijaloga uz veće uključivanje socijalnih partnera. Odbor bi u svakom slučaju trebao biti uključen u osmišljavanje mogućih rješenja.

1.3. Važnost koju EU pridaje održivom razvoju dijelom ima korijene u općenitoj težnji EU-a da promiče i jača učinak zajedničkog vjerovanja u demokraciju, vladavinu prava, ljudska prava, transparentnost i predvidljivost, naročito na ključnim područjima poput prava intelektualnog vlasništva.

1.3.1. U središtu tog pristupa su zaštita okoliša, borba protiv klimatskih promjena, promicanje dostojnog rada, zdravlja i sigurnosti na radu te čitav niz tema o kojima je riječ u temeljnim konvencijama Međunarodne organizacije rada (ILO), kao i u ključnim konvencijama na području zaštite okoliša. Odbor smatra da je vrijeme da se naglasak stavi na samu provedbu tih sporazuma putem zajedničkih napora koji uključuju jačanje kapaciteta, kako u pogledu ljudskih resursa tako i u pogledu prijenosa tehnologije.

1.3.2. U zajedničkoj izjavi s 27. sastanka država AKP-a i EU-a u listopadu 2014. godine ⁽¹⁾ jasno su navedena temeljna načela Odbora i pitanja koja ga brinu, a koja na tom području dijeli s civilnim društvom izvan EU-a. U sažetku te izjave naglašava se važnost održivog razvoja i završetka definiranja ciljeva održivog razvoja u ovoj godini, kao i potreba za uključivanjem civilnog društva (ili nevladinih dionika) u pregovore tijekom čitavog njihova trajanja. Iako se taj tekst odnosi na sporazume o ekonomskom partnerstvu (EPA), jednako ga je tako moguće primijeniti i na investicijske sporazume.

⁽¹⁾ ACP EU Meeting_Oct 2014_Final Declaration-EN (2).

1.4. Odbor ističe da svaki investicijski sporazum koji Europska unija sklopi mora biti u potpunom skladu s radom Otvorene radne skupine koja dovršava sveobuhvatan niz od 17 ciljeva održivog razvoja, s pripremama za parišku Konferenciju potpisnica Okvirne konvencije Ujedinjenih naroda o klimatskim promjenama (UNFCCC COP 15) kao i s višestranim pregovorima koji se vode za smanjenje carinskih stopa za ekološke (zelene) proizvode.

1.4.1. Odbor je ranije izjavio da je potrebno bolje razumijevanje interakcije triju dimenzija održivog razvoja „kako bi se odredila pravedna, umjerena i učinkovita rješenja”⁽²⁾. Ipak, održivost mora imati ključnu ulogu u aktualnim investicijskim pregovorima između EU-a i Kine, posebno stoga što je, čini se, glavna potražnja u Kini ona za zelenim, održivim ulaganjima, putem uvoza stručnosti i tehnologije EU-a.

1.5. Odbor sa žaljenjem primjećuje da se razina globalnih ulaganja smanjila za najmanje 5 % od 2000. godine.

1.6. Primjećujemo, nadalje, da će uloga privatnog sektora biti ključni čimbenik svakog investicijskog sporazuma, naročito s obzirom da Konferencija Ujedinjenih naroda o trgovini i razvoju (UNCTAD)⁽³⁾ procjenjuje da će tijekom razdoblja za koje su ciljevi održivog razvoja određeni biti potrebna ulaganja od 7 bilijuna dolara, te da će barem trećinu tog iznosa trebati osigurati privatni sektor. Zaštita ulaganja ključno je pitanje, ali se njime bavi drugo mišljenje Odbora koje je trenutno u izradi. Ipak, Odbor ponovno ističe da je pravo EU-a i drugih država da reguliraju i određuju legitimne ciljeve javnih politika (uključujući politike koje se tiču zdravstva, sigurnosti i okoliša) od najveće važnosti.

1.6.1. Odbor snažno preporučuje Komisiji da posebnu pažnju posveti podržavanju uloge MSP-ova i specijaliziranih poduzeća u pitanjima ulaganja, kao i u drugim područjima. Ta su poduzeća glavni pokretači inovacija, što je od izuzetne važnosti za očuvanje i razvoj održivosti; ona čine 99 % gospodarskog tkiva Europske unije i stvaraju 70–80 % radnih mjesta.

1.6.2. Svaki investicijski sporazum morati obuhvaćati javnu nabavu, kao i javno-privatna partnerstva u kojima vlade surađuju s privatnim sektorom. Politika EGSO-a o javno-privatnim partnerstvima razrađena je u mišljenju ECO/272 objavljenom 21. listopada 2010. To je mišljenje u općim crtama podržalo javno-privatna partnerstva, ali je također ukazalo na određena pitanja koja izazivaju zabrinutost, a koja su i dalje aktualna. Isto tako, Odbor je ranije izjavio da „javno-privatna partnerstva mogu predstavljati važan instrument za provedbu razvojnih strategija, ako se izvedu na ispravan način i ostvare komunikaciju sa zainteresiranim stranama”⁽⁴⁾. Svaki investicijski sporazum stoga mora omogućiti javna ulaganja i javno-privatna partnerstva. Njihov je zadatak osigurati ostvarenje ciljeva o održivosti.

1.6.3. Odbor također preporučuje da se u dio o održivom razvoju svakog investicijskog sporazuma uključi i uloga društvene odgovornosti poduzeća te da se spomenu socijalno odgovorna ulaganja poput načela o odgovornom ulaganju koja podržavaju Ujedinjeni narodi⁽⁵⁾. S tim u vidu takvi bi sporazumi trebali poticati javne i privatne financijske institucije da dobrovoljno izjave da su podaci vezani uz utjecaj na okoliš, društvo i upravljanje, poznati kao ESG kriteriji, uračunati u njihove analize i odluke o odgovornom ulaganju. Svjesni smo da se nova komunikacija Komisije o društvenoj odgovornosti poduzeća očekuje početkom 2015. godine, no od ključne je važnosti da obje strane u pregovorima međusobno u potpunosti poštuju šire međunarodne smjernice. To uključuje Smjernice OECD-a za multinacionalna poduzeća⁽⁶⁾ i Vodeća načela Ujedinjenih naroda o poslovanju i ljudskim pravima čija je provedba u tijeku. Odbor naglašava da djelovanje na razini EU-a ili na međunarodnoj razini ne smije biti u suprotnosti s tim smjernicama niti ih ugroziti.

⁽²⁾ SL C 271, 19.9.2013., str. 144.

⁽³⁾ UNCTAD WIF, priopćenje za javnost, Ženeva, 14. listopada 2014.

⁽⁴⁾ SL C 67, 6.3.2014., str. 1.

⁽⁵⁾ Odbor će se tim pitanjima možda više posvetiti u svom sljedećem informativnom izvješću.

⁽⁶⁾ Smjernice OECD-a za multinacionalna poduzeća, 2011.

2. Kontekst

2.1. Ulaganja su stavljena pod nadležnost EU-a Lisabonskim ugovorom kao dio zajedničke trgovinske politike, u sklopu zadaće EU-a da radi na „postupnom ukidanju ograničenja za (međunarodnu trgovinu i) izravna strana ulaganja”⁽⁷⁾. Ugovorom se također zahtijeva da svi bitni vidovi trgovine, ulaganja, razvoja i proširenja budu temeljitije integrirani i međusobno povezani, prije svega da bi se zajamčila znatno veća koordinacija.

2.2. Komisija je tada objavila Komunikaciju „Ususret sveobuhvatnoj europskoj politici za međunarodna ulaganja”⁽⁸⁾. U toj komunikaciji, koja se oslanja na presude Suda Europske unije, izravna strana ulaganja opisana su kao ulaganja za koja se „općenito smatra” da uključuju neko „strano ulaganje čija je uloga da uspostavi trajne i izravne veze s poduzećem kojem se kapital stavlja na raspolaganje kako bi vršilo neku gospodarsku aktivnost” ili „kapital koji prelazi od ulagača u jednoj zemlji do poduzeća u drugoj zemlji”.

2.2.1. U svom mišljenju kojim je odgovorio na Komunikaciju Komisije Odbor je izjavio⁽⁹⁾ kako posebno pozdravlja činjenicu da se insistira ne obavezi da se trgovinska i investicijska politika EU-a uklopi u gospodarsku i druge politike Unije – uključujući zaštitu okoliša, dostojan rad, zdravlje i sigurnost na radu te razvoj – te da bude s njima usklađena.

2.3. Ipak, težnja ka čvršćoj integraciji svih vidova vanjske politike EU-a nije se rodila u tom trenutku. U Komunikaciji pod nazivom „Globalna Europa” iz 2006. godine, objavljenj u trenutku kad je u pregovorima u okviru WTO-ovog Razvojnog plana iz Dohe došlo do zastoja, Komisija je izjavila da je od ključne važnosti osigurati da se dobit ostvarena liberalizacijom trgovine „prenese na građane. Kao što težimo socijalnoj pravednosti i koheziji na vlastitom teritoriju, trebali bismo također nastojati promicati svoje vrijednosti, uključujući socijalne i ekološke standarde te kulturnu raznolikost, diljem svijeta”⁽¹⁰⁾. U odgovoru na tu komunikaciju Odbor je zatražio da se u svaki budući sporazum o slobodnoj trgovini uključi poglavlje o održivom razvoju, kao i da se civilnom društvu dodijeli aktivna nadzorna uloga⁽¹¹⁾.

2.4. Od tada je zaključen znatan broj trgovinskih sporazuma EU-a u kojima je poglavlje o održivom razvoju zauzimalo istaknuto mjesto. Počevši sa sporazumom između EU-a i Koreje iz 2010. godine, prvim sporazumom EU-a o slobodnoj trgovini sklopljenim nakon više godina, takvi su sporazumi uključivali i uspostavu zajedničkog mehanizma civilnog društva za nadzor provedbe poglavlja o održivom razvoju. Ti mehanizmi sada počinju djelovati. Forum civilnog društva EU-a i Koreje redovito se sastaje, a savjetodavna tijela nadležna za Sporazum o slobodnoj trgovini između EU-a i Srednje Amerike, Sporazum o slobodnoj trgovini između EU-a i Kolumbije/Perua te Sporazum o ekonomskom partnerstvu između EU-a i Cariforuma također su započela s radom.

2.5. U nedavno potpisanim sporazumima – koji još nisu operativni – o produbljenj i sveobuhvatnoj slobodnoj trgovini s Ukrajinom, Gruzijom i Moldovom postoje slični mehanizmi, kao što postoje i u sporazumima između EU-a i Kanade (CETA) te EU-a i Singapura, pa je opravdano pretpostaviti da će biti uključeni i u druge trgovinske pregovore EU-a koji su još u tijeku.

2.6. Ulaganja su, s druge strane, predstavljala ključni dio pregovaračkog mandata u pregovorima koji su započeti nakon što su ulaganja uključena u nadležnost EU-a, uključujući CETA-u te, naročito, pregovore o Partnerstvu za transatlantsku trgovinu i ulaganja sa SAD-om, čiji sam naziv sadrži riječ „ulaganja”. Mandat dogovoren za Sporazum s Korejom i druge sporazume o slobodnoj trgovini navedene u točki 2.4. prethodio je nadležnosti EU-a, no ulaganja su kasnije dodana mandatu pregovora sa Singapurom koji je u međuvremenu sklopljen zasebno.

2.7. Pregovori za zasebne, samostalne investicijske sporazume službeno su pokrenuti na samitu EU-a i Kine u studenom 2013. godine, a u ožujku 2014. godine pokrenuti su pregovori za sličan sporazum s Mjanmarom. Riječ je o prvim „samostalnim” investicijskim sporazumima EU-a, budući da oni nisu dio širih pregovora o slobodnoj trgovini⁽¹²⁾. Takvi pregovori mogu pružiti zanimljivo alternativno rješenje kad se učini da su dugotrajni pregovori EU-a o slobodnoj trgovini izgubili svaki zamah, a prije ukrajinske krize razmatrana je i mogućnost zasebnih investicijskih pregovora između EU-a i Rusije.

⁽⁷⁾ Članak 206. UFEU-a.

⁽⁸⁾ Komunikacija Komisije Vijeću, Europskom parlamentu, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru te Odboru regija – Ususret sveobuhvatnoj europskoj politici za međunarodna ulaganja COM(2010) 343 završna verzija.

⁽⁹⁾ SL C 318, 29.10.2011., str. 150.

⁽¹⁰⁾ COM(2006)567 završna verzija, 4. listopada 2006., točka 3.1.iii

⁽¹¹⁾ SL C 211, 19.8.2008., str. 82.

⁽¹²⁾ Postoje i zagovornici pregovora o potpunom sporazumu o slobodnoj trgovini EU-a s Kinom.

2.8. Stoga se u ovom mišljenju razmatra moguća uloga poglavlja o održivom razvoju u takvim samostalnim investicijskim sporazumima, kao i opseg za formalno aktivno uključivanje civilnog društva.

3. Promjenjiva priroda ulaganja

3.1. Ulaganja su (kao jedno od „singapurskih pitanja” o kojima je dogovor postignut 1996. godine) prvobitno trebala biti dio multilateralnih pregovora Svjetske trgovinske organizacije (WTO) o slobodnoj trgovini pokrenutih u Dohi, no od toga se odustalo na ministarskoj konferenciji WTO-a održanoj 2003. godine u Cancunu. Pokušaj OECD-a da pokrene multilateralni investicijski sporazum neuspješno je završio 1998. godine. Sporazum WTO-a o mjerama ulaganja u vezi s trgovinom, sklopljen prije 20 godina u okviru urugvajskog ciklusa, primjenjuje se samo na mjere koje utječu na trgovinu robom te ne uključuje usluge ili druga ključna područja koja su se u međuvremenu razvila.

3.2. Odvajanje trgovine i ulaganja postaje sve složenije te iziskuje integrirani pristup. Izravna strana ulaganja imaju ključnu i sve značajniju ulogu u EU-ovoj globalnoj strategiji poslovanja. U brojnim slučajevima, ovisno o usporednim troškovima proizvodnje, idealno mjesto proizvodnje nalazi se što je moguće bliže krajnjem tržištu, što je posebno važno zbog otvaranja novih tržišta, naročito u gospodarstvima u naglom usponu i drugim gospodarstvima u razvoju. U drugim je slučajevima važna sposobnost brzog premještanja opskrbe i proizvodnje iz jedne zemlje u drugu, kao što se već pokazalo uslijed različitih razina prihvatljivosti u pogledu upotrebe biotehnologije.

3.2.1. Valutna kretanja i promjenjivost troškova također utječu na lanac opskrbe, što dovodi do fluktuacije i kratkoročnih varijacija u proizvodnji. Danas je vjerojatnije da visoke uvozne prepreke – koje su nekad bile pozitivne za ulaganja – predstavljaju prepreku za izravna strana ulaganja.

3.2.2. Globalni lanci opskrbe i proizvodnje mogu obuhvaćati brojne zemlje. Primjerice, mobilni telefon namijenjen europskom tržištu može se proizvoditi u Kini, uz korištenje napredne tehnologije uvezene iz drugih dijelova Istočne Azije. Prije ulaska Kine u WTO te su se komponente obično izravno uvozile u EU. Oko polovice izvoza iz Kine zapravo potječe od poduzeća u stranom vlasništvu koja su investirala u Kini – u elektroničkoj industriji to iznosi čak 65 %.

3.2.3. U Komunikaciji iz 2010. godine također se ističe da „dosadašnja (...) istraživanja o izravnim stranim ulaganjima i radnim mjestima pokazuju da dosad nije utvrđen mjerljiv negativni učinak ulaganja u treće zemlje na ukupni broj radnih mjesta”⁽¹³⁾, iako se u njoj priznaje da „unatoč tome što je ukupna bilanca pozitivna, negativni se učinci naravno mogu pojaviti na razini pojedinog sektora te na geografskoj i/ili individualnoj razini”. To češće pogađa niže kvalificirane radnike.

3.3. Trgovinske i investicijske prakse razvijaju se vrlo brzo. Internet, primjerice, unosi radikalnu promjenu eksponencijalnim porastom međunarodne kupovine robe putem interneta, plaćanjem te robe putem interneta i praćenjem pošiljke kako bi se potvrdila dostava. Promjene koje donosi sve veća upotreba usluga kao što su eBay, PayPal i druge slične usluge (poput Alibabe) radikalno će promijeniti trgovinu i ulaganja. Informacijske i komunikacijske tehnologije već su značajan čimbenik u izravnim stranim ulaganjima.

3.3.1. To otvara brojne mogućnosti za mala i srednja poduzeća i druga uže specijalizirana poduzeća, a naročito za mala i srednja poduzeća u udaljenim područjima, budući da njima i lokalnim poduzećima omogućuje pristup tržištima koja su im dosad bila nedostupna. To bi moglo pružiti značajan poticaj MSP-ovima za ulaganja u treće zemlje i stvaranje lokalnih radnih mjesta. S obzirom da MSP-ovi čine 99 % gospodarskog tkiva u EU-u, glavni su pokretači inovacija, imaju ključnu ulogu u očuvanju i razvijanju održivosti te stvaraju 70–80 % radnih mjesta, EGSO poziva Komisiju da na takva poduzeća obrati posebnu pozornost te da ih podrži u pitanjima ulaganja, kao i na drugim područjima.

⁽¹³⁾ Učinak vanjskih izravnih stranih ulaganja EU-a (2010 *Impact of EU outward FDI*), Copenhagen Economics, 2010.

4. Samostalni investicijski sporazumi

4.1. Pregovori o dva samostalna investicijska sporazuma EU-a – s Kinom i Mjanmarom – međusobno će se znatno razlikovati, iako su njihovi osnovni mandati slični. S Kinom su sve države članice EU-a (osim Irske) sklopile individualne bilateralne investicijske ugovore, a s Mjanmarom nijedna. U slučaju Kine, pitanja koja se tiču pristupa tržištu također su središnji dio pregovora, dok su pregovori s Mjanmarom usredotočeni isključivo na zaštitu ulagača. Nakon dugog razdoblja izolacije, vlada Mjanmara želi privući i potaknuti strana ulaganja.

4.2. Kina i Mjanmar krajnje su različite zemlje u pogledu razvijenosti. Prva je jedna od glavnih supersila, uključena u svjetski trgovinski sustav, dok se druga sporo oporavlja od desetljeća nametnute i samonametnute izolacije. Mjanmaru će biti potrebno jačanje kapaciteta, a Kini ne. Ukupna trgovina robom EU-a s Mjanmarom u 2013. godini iznosila je 533 milijuna eura, a s Kinom 428 milijardi eura (čemu treba dodati trgovinu uslugama koja je u 2012. godini iznosila 49,9 milijardi eura) ⁽¹⁴⁾.

4.2.1. Unatoč tome, ulaganja EU-a u Kini 2012. godine iznosila su svega 15,5 milijardi eura (5,3 milijardi 2009. godine), dok su kineska ulaganja u EU-u iznosila samo 7,6 milijardi eura (0,3 milijardi 2009. godine) ⁽¹⁵⁾, drugim riječima samo oko 2,6 % ulaganja u EU. Te su brojke vrlo niske, pogotovo ako se uzme u obzir činjenica da, dok strana ulaganja EU-a u SAD-u čine gotovo 30 % EU-ovih izravnih stranih ulaganja, ona u Kini predstavljaju manje od 2 % izravnih stranih ulaganja EU-a (iako to predstavlja oko 20 % ukupnih izravnih stranih ulaganja u Kini). Ulaganja iz Kine predstavljaju manje od 0,7 % ukupnih izravnih stranih ulaganja u EU-u (s tim da možda postoje neizravna ulaganja preko Hong Konga ili na druge načine), dok ulaganja iz SAD-a predstavljaju 21 %.

4.2.2. Pregovori o tim investicijskim sporazumima međusobno će se razlikovati. U slučaju Mjanmara bit će potrebno postaviti načela i standarde kako bi se potaknula strana ulaganja, dok će za Kinu biti potreban znatno ambiciozniji sporazum. U oba će slučaja, međutim, velik dio ulaganja koja će uslijediti dolaziti iz privatnog sektora ili će biti osigurana u suradnji s njim.

4.3. Stranke investicijskog sporazuma bit će prije svega dužne pospješiti ulaganja pružanjem za to potrebne, održive infrastrukture. Vlade su dužne osigurati čvrstu regulatornu osnovu za infrastrukturu, bilo na regionalnoj razini ili da bi osigurale učinkovite energetske, vodoopskrbne i prometne mreže, uspostavom čvrstih sustavnih temelja koji bi to omogućili. Energetske i vodoopskrbne mreže i sustavi iziskuju složen dizajn te može biti potrebno i više od desetljeća kako bi bili realizirani u cijelosti. Također je potrebno dugoročno planirati regulatorno okruženje. Prema procjeni UNCTAD-a ⁽¹⁶⁾, od 7 bilijuna dolara potrebnih za ulaganja tijekom razdoblja za koje su postavljeni ciljevi održivog razvoja, barem trećina će doći iz privatnog sektora, između ostalog za izgradnju novih gradova, škola, bolnica i cesta.

4.4. Poticanje javno-privatnih partnerstava u tome će imati ključnu ulogu. Svaki sporazum o ulaganjima mora osigurati da regulatorno okruženje omogućuje unutarnja ulaganja u javnu nabavu i javno-privatna partnerstva, na temelju dugoročne predvidivosti i održivosti. I poduzeća trebaju planirati dugoročno, prije svega da bi osigurala uspješnost svojih ulaganja. Neuspjeh bilo koje strane nikome nije od koristi. Snažni akteri iz vlade i privatnog sektora trebaju razviti nove sinergije i usvojiti nove načine sudjelovanja. Doprinos civilnog društva i ovdje bi trebao imati ključnu ulogu, posebice na razini socijalnih partnera.

4.5. Za Kinu je jedna od glavnih koristi tog sporazuma to što će se njime ažurirati bilateralni investicijski sporazumi sklopljeni s 27 država članica te će ih se objediniti jednim sporazumom. Umjesto da te sporazume samo spoji, EU treba nastojati ostvariti sporazum nove generacije i visokih standarda (kao što je to učinio u slučaju Kanade). Osim pristupa tržištu, ti pregovori pokrivaju i brojna šira pitanja poput javne nabave, politike tržišnog natjecanja, uloge poduzeća u državnom vlasništvu i pristupa dotad zatvorenim sektorima te pitanja koja se tiču održivog razvoja.

4.5.1. Od ključne je važnosti da investicijski sporazum između EU-a i Kine donese dodanu vrijednost. Trebao bi rezultirati intenzivnijim političkim dijalogom, kao i višom razinom integracije i tehnološke razmjene.

⁽¹⁴⁾ Podaci Glavne uprave za trgovinu.

⁽¹⁵⁾ Podaci Komisije.

⁽¹⁶⁾ Vidjeti bilješku 3..

4.5.2. Odbor je upoznat s nizom načela o ulaganjima koja su EU i SAD dogovorili 2012. godine ⁽¹⁷⁾. Njima se naglašava „ključni značaj stvaranja i održavanja otvorenih i stabilnih uvjeta i politika za ulaganja koji doprinose održivom gospodarskom razvoju i rastu, stvaranju radnih mjesta, većoj produktivnosti, tehnološkim inovacijama i konkurentnosti”.

4.6. Ipak, jasno je da je uključivanje poglavlja o održivom razvoju u svaki investicijski sporazum s Kinom od najveće važnosti, posebno stoga što u Kini prije svega postoji potražnja za zelenim, održivim ulaganjima. Većina promatrača glavni razlog interesa Kine za takav sporazum vidjeti u potrebi Kine za EU-ovim ulaganjima i tehničkim znanjem koji bi doprinijeli proširenju postojećih gradova, istodobno osiguravajući maksimalnu održivost, kao i izgradnji novih održivih gradova diljem Kine. Kina je svjesna ne samo grešaka počinjenih u razvijenom svijetu, gdje su centri gradova postali sinonim za zapuštenost, već i pretjeranog širenja gradova uslijed njihovog brzog, neplaniranog i nekontroliranog rasta, naročito u zemljama s naglim razvojem gospodarstva. Urbanizacija u Kini eksponencijalno raste: već sad više od 50 % stanovnika Kine živi u gradovima, što je postotak koji je još prije samo nekoliko godina bio nezamisliv. Primjerice, broj stanovnika Shenzhena – grada koji prije 40 godina nije postojao – u razdoblju od 2000. do 2010. godine se učeterostručio, premašivši 10 milijuna. Kinezi su odlučni u tome da žele izbjeći što više zamki u koje su drugi upali.

5. Uloga održivog razvoja u investicijskim pregovorima

5.1. Odbor pozdravlja spremnost Komisije da komponentu „održivog razvoja” uključi u sporazume o ulaganjima. Svako poglavlje o održivom razvoju temeljit će se na načelima iznesenim u prvom takvom poglavlju – Poglavlju 13. Sporazuma o slobodnoj trgovini između EU-a i Republike Koreje iz 2010 ⁽¹⁸⁾. – koja su kasnije dodatno razrađena, posebice u nedavnim sporazumima o ekonomskom partnerstvu i sporazumima sa Singapurom i Kanadom (koji još nisu ratificirani). Bit će također potrebne posebne izmjene koje se tiču ulaganja, posebno kako bi se naglasak stavio na odgovorno ulaganje, veću transparentnost, energetska učinkovitost, promicanje ekoloških usluga i drugih relevantnih čimbenika.

5.1.1. Odbor također pozdravlja spremnost Europske komisije i Vijeća da osiguraju da se politika ulaganja ne kosi ni s jednim od specifičnih vidova održivog razvoja.

5.2. U Prilogu 13. Sporazuma između EU-a i Koreje jasno je navedeno da će, kako bi se ostvarili ciljevi iz poglavlja o održivom razvoju, stranke trebati surađivati kako na razmjeni mišljenja o „pozitivnim i negativnim učincima” sporazuma tako i „na međunarodnim forumima zaduženima za socijalne i ekološke aspekte trgovine i održivog razvoja”, uključujući Svjetsku trgovinsku organizaciju, Međunarodnu organizaciju rada, Program Ujedinjenih naroda za zaštitu okoliša i multilateralne sporazume o zaštiti okoliša. Svako ažuriranje tih zahtjeva trebalo bi uključiti odgovarajuće nedavne inicijative Svjetske banke i Organizacije za prehranu i poljoprivredu te druge inicijative.

5.2.1. U članku 13. stavcima 4. i 5. tog sporazuma jasno je navedeno da su obuhvaćeni svi glavni dogovori o socijalnim pravima (multilateralni sporazumi i norme na području rada), kao i multilateralni sporazumi o zaštiti okoliša. Članak 13. stavak 6. izričito govori o izravnim stranim ulaganjima u ekološku robu i usluge, uključujući ekološku tehnologiju, održivu energiju iz obnovljivih izvora, energetska učinkovite proizvode i usluge te proizvode s ekološkom oznakom.

5.2.2. Od iznimne su važnosti i članak 13. stavak 7., kojim se sprečava popuštanje ili ograničavanje zakona kako bi se potaknula ulaganja, te članak 13. stavak 9. koji se tiče transparentnosti.

5.2.3. Iako će svaki sporazum imati svoje posebnosti, nužan je dosljedan pristup te lako prepoznatljiv i prihvatljiv format.

5.2.4. Formalni mehanizam za dijalog o održivom razvoju, sličan onome iz Poglavlja 13./Priloga 13. Sporazuma s Korejom, bit će jednako važan kao u slučaju sveobuhvatnog sporazuma o slobodnoj trgovini. U slučaju Mjanmara odlučujuću će važnost imati rasprava o provedbi konvencija Međunarodne organizacije rada: u razdoblju od 1997. do 2013. godine Mjanmar je zbog kršenja načela Konvencije Međunarodne organizacije rada o prisilnom radu bio isključen iz Općeg sustava povlastica (OSP) i inicijative Sve osim oružja.

5.2.5. U slučaju Kine bi se poglavlje o održivom razvoju i konkretan forum za raspravu trebali nadovezati na postojeći dijalog između EU-a i Kine o politici zapošljavanja i socijalnoj politici, kao i na dijalog između EU-a i Kine o politici zaštite okoliša koji postoji od 2005. godine, a u skorije je vrijeme dobio nov poticaj zajedničkom izjavom iz 2012. godine o pojačanom dijalogu o politici zaštite okoliša i zelenom rastu. To bi trebalo obuhvatiti zagađenje zraka i vode, upravljanje otpadom i šumarstvo.

⁽¹⁷⁾ <http://trade.ec.europa.eu/doclib/html/149331.htm>

⁽¹⁸⁾ SL L 127, 14.5.2011., str. 62.

5.2.6. Svako poglavlje o održivom razvoju morat će temeljito ispitati jačanje uloge koju privatni sektor ima u ulaganju. Ključne će biti obaveze ulagača, koje će trebati uravnotežiti prikladnim oblikom zaštite ulagača. Potrebno je u potpunosti uzeti u obzir obaveze ulagača u pogledu zahtjeva koji se odnose na održivi razvoj, uključujući društveno odgovorna ulaganja, kojima oni nastoje podržati i očuvati svoju opću konkurentnost. Nekima od njih podržavanje održivog razvoja bit će glavni cilj ulaganja, dok će drugima ono biti sporedno. Stranke u pregovorima trebaju pospješiti ulaganja, ali ne mogu diktirati koja će to ulaganja biti. Ipak, učinkovita strategija EU-a na području ulaganja ima odlučujuću ulogu u održavanju konkurentnosti EU-a u doba brzih mijena na gospodarskom planu i velikih preokreta u raspodjeli ekonomske moći u svijetu, posebno što se tiče ulaganja od strane specijaliziranih poduzeća te malih i srednjih poduzeća, koja su glavni izvor inovacija.

5.2.7. Članak 13. stavak 6. alineja 2. Sporazuma s Korejom odnosi se na pravednu i etičku trgovinu robom, kao i na sheme „koje uključuju društvenu odgovornost poduzeća i njihovu podložnost kontroli”. S tim u vezi se u Prilogu 13. također predviđa „razmjena informacija i suradnja”, uključujući „učinkovitu provedbu i praćenje smjernica dogovorenih na međunarodnoj razini”. Odbor snažno preporučuje da se taj pristup proširi na investicijske sporazume. Uloga društvene odgovornosti poduzeća imat će odlučujući značaj u svakom investicijskom sporazumu.

5.2.8. Takav bi mehanizam bio vrlo koristan u rješavanju pitanja društvene odgovornosti poduzeća u suradnji s našim ulagačkim partnerima. On bi trebao staviti naglasak na uvažavanje kulturnih različitosti, poticanje transparentnosti i etičkog pristupa te borbu protiv korupcije. Uvažavanje želja potrošača doprinijet će gospodarskoj koristi te će, na primjer, potaknuti korištenje učinkovitije i čišće energije. Podizanje svijesti, razmjena dobrih praksi i konstruktivna suradnja između poduzeća i dionika od ključne su važnosti, kao i jačanje kapaciteta MSP-ova, koji snose neproporcionalno velike troškove. Kineska ulaganja u stranim zemljama mogu vrlo lako propasti ako ulagači ne razumiju u potpunosti što se od njih traži. Poticanje čvršće veze između ulagača, društvenih potreba, a time i želja potrošača, bilo bi korisno za sve strane.

5.2.9. Komunikacija određuje društvenu odgovornost poduzeća kao „odgovornost poduzeća za njihove učinke na društvo”. Društvena odgovornost poduzeća temelji se na poslovnoj orijentaciji poduzeća, a sastoji se od dobrovoljnih inicijativa koje nadilaze zakonske obaveze. Riječ je o stvaranju nove vrijednosti putem inovacija. Društvena odgovornost poduzeća obuhvaća gospodarske, socijalne i ekološke aspekte te uključuje savjetovanje sa svim dionicima, pri čemu je fleksibilan i raznovrstan pristup od najveće važnosti. Ne uklapa se u okvire jedinstvenih rješenja: svako poduzeće ima svoj vlastiti, specifični identitet. Stoga se prakse društvene odgovornosti poduzeća bitno razlikuju, no, pod uvjetom da se ispravno upotrebljavaju, korisno su sredstvo za stvaranje poslovnih prilika i povećanje konkurentnosti poduzeća.

5.2.10. Uskoro se očekuje nova komunikacija Komisije o društvenoj odgovornosti poduzeća. Glavne međunarodne smjernice na koje se ta komunikacija poziva uključuju Smjernice OECD-a za multinacionalna poduzeća⁽¹⁹⁾ i UN-ova Vodeća načela o poslovanju i ljudskim pravima, trenutno u postupku provedbe. Važno je da djelovanje na razini EU-a ili međunarodnoj razini ne krši ili ne ugrožava te smjernice. Također je važno imati na umu da, dok su države dužne štiti i primjenjivati ljudska prava, poduzeća su ih dužna poštovati.

6. Uloga civilnog društva

6.1. Civilno društvo ima važnu ulogu u povezivanju vlade i privatnog sektora; ono treba stalno sudjelovati i vršiti nadzor. Međutim, pitanje izravne uključenosti civilnog društva, uključujući izravni nadzor investicijskih sporazuma, uz aktivno sudjelovanje i vladinih i nevladinih dionika, iziskuje različita rješenja prilagođena posebnostima svake zemlje i temeljena na postojećoj razini društvenog dijaloga i razumijevanja između različitih društvenih skupina.

6.2. U Sporazumu između EU-a i Koreje postoji više mehanizama za dijalog između dviju strana. Forum civilnog društva podnosi izvješća Odboru za trgovinu i održivi razvoj, koji uključuje vlade objiju strana. Za investicijske sporazume predviđen je samo jedan takav odbor: možda nije uvijek primjereno baviti se pitanjima ulaganja na toj razini, posebno kada jedna strana ne želi da to postane političko ili diplomatsko pitanje. Možda će biti potrebno iznaći novi mehanizam za forum civilnog društva.

⁽¹⁹⁾ Vidjeti bilješku 6.

6.3. U zemljama poput Kine ili Mjanmara shvaćanje civilnog društva je bitno drugačije i ograničenije, stoga će biti potrebno znatno više uvjeravanja kako bi se usvojilo načelo uključivanja organizacija civilnog društva u bilo kakvo tijelo za praćenje. Kina je u više afričkih država sklopila partnerstva koja su usredotočena na ulaganja isključivo komercijalne prirode, a ne na ulaganja kao pomoć u razvoju. Postojeći mehanizmi savjetovanja bitno se razlikuju od mehanizama EU-a, no svako jačanje dijaloga među odgovarajućim tijelima predstavljalo bi vrlo važan dodatak sporazumu. EU je, s druge strane, socijalni i civilni dijalog postavio kao temelj svog društvenog modela, dajući mu institucijski okvir.

6.3.1. Odbor bi trebao biti uključen u pronalaženje rješenja. Stoga preporučujemo širu primjenu načela okruglog stola EU – Kina, na kojem su Odbor i kinesko Gospodarsko i socijalno vijeće jednako zastupljeni, ili primjenu nekog drugog mehanizma za dijalog koji bi bio prilagođen specifičnim društvenim okolnostima dotične zemlje, budući da bi se time omogućio najbolji napredak.

6.3.2. Značajno iskustvo Komisije u pogledu programa jačanja kapaciteta na području trgovine i uz trgovinu vezanih pitanja moglo bi pružiti alternativni put. Na primjer, programi s ministarstvima trećih zemalja usmjereni na provedbu pravila WTO-a sadržavali su komponentu suradnje s civilnim društvom, uključujući udruženja poslodavaca i sindikate koji su surađivali s tijelima UN-a (npr. s ILO-om, UNCTAD-om, UNIDO-om) u realizaciji tih programa. Socijalni partneri također će imati značajnu ulogu, posebno zbog velikog udjela ulaganja koja uključuju poduzeća.

Bruxelles, 19. ožujka 2015.

Predsjednik
Europskog gospodarskog i socijalnog odbora
Henri MALOSSE
